

Zelfstandig werken aan beter tekstbegrip

***Een onderzoek naar de effectiviteit van
het zelfstandig werken aan het
computerprogramma “Tekstbegrip
Nederlands” tijdens Keuze Werk Tijd***

Student: Mieke van Berkel

Studentnr.: 2153620

Begeleider: Dr. Judith Bekebrede

**Master Special Educational Needs
Opleidingscentrum Speciale Onderwijszorg**

Mei 2011

Samenvatting:

Op het Hermann Wesselink College te Amstelveen wordt jaarlijks een screening gedaan onder de brugklasleerlingen vmbo-t, om het tekstbegrip te toetsen. Leerlingen die onder het gemiddelde scoren, ondergaan vervolgens een eerste interventie: het zelfstandig werken aan het computerprogramma "Tekstbegrip Nederlands". Hierna volgt een tweede toetsing van het tekstbegrip. Middels dit onderzoek wordt de effectiviteit gemeten van de interventie: het zelfstandig werken met het computerprogramma "Tekstbegrip Nederlands" tijdens Keuze Werk Tijd op het leerplein. Om te onderzoeken of de interventie effectiever is als de leerlingen hieraan in een aparte ruimte onder toezicht van een docent of onderwijsassistent werken, zijn er drie onderzoeksgroepen ingesteld: een groep leerlingen die op het leerplein tijdens KWT zelfstandig aan het programma werkt, een groep leerlingen die in een aparte ruimte onder toezicht aan het programma werkt en een controlegroep die geen interventie ondergaat. De effectiviteit is gemeten door een tweede toetsing van het tekstbegrip. Aan het onderzoek participeerden ook een negental vakdocenten van de participerende leerlingen. Door middel van een vragenlijst voor en na de interventie is nagegaan in hoeverre zij een merkbare verbetering in het tekstbegrip van de leerlingen constateerden. Ook zijn de docenten bevraagd over hun opvattingen over het belang van tekstbegrip bij de verschillende schoolvakken en hun ideeën over interventies op dit gebied. Tenslotte is onderzocht hoe de participerende leerlingen de interventie evalueren. Uit de resultaten van het onderzoek kunnen de volgende conclusies getrokken worden.

- Het werken met het interventieprogramma "Tekstbegrip Nederlands" is effectief: het niveau van tekstbegrip van de leerlingen van onderzoeksgroepen I en II is gemiddeld meer verbeterd dan van de leerlingen van de controlegroep.
- De scores van de tweede toetsing wijzen tevens uit dat het gemiddelde niveau van tekstbegrip bij alle drie de onderzoeksgroepen verbeterd is. Dit heeft waarschijnlijk te maken met de dagelijkse onderwijspraktijk van alle leerlingen, waarin tekstbegrip bij alle schoolvakken een belangrijke rol blijkt te spelen en het feit dat op het vmbo-t voornamelijk taakgestuurd les gegeven wordt. In de literatuur wordt deze onderwijs methode gezien als zeer bevorderend voor het ontwikkelen van tekstbegrip (Van Gorp en Linsen, 1996)
- Er is nauwelijks verschil te constateren in de verbetering van het niveau van tekstbegrip tussen de leerlingen van onderzoeksgroep I en onderzoeksgroep II. Wel spreken de leerlingen van onderzoeksgroep II (aparte ruimte met toezicht) zich veel positiever uit over het werken met het interventieprogramma en beoordelen ze zelf de verbetering van hun tekstbegrip veel positiever, Dit verworven zelfvertrouwen zou op langere termijn ten goede kunnen komen aan de intrinsieke leesmotivatie (en daarmee de leerresultaten) van de leerling.
- Door de participerende docenten wordt er slechts een kleine verbetering in het tekstbegrip van de participerende leerlingen geconstateerd. Wellicht hebben de leerlingen moeite het geleerde in een op zich staand remediërend programma toe te passen in de dagelijkse onderwijspraktijk. Deze veronderstelling pleit voor een integraal (vmbo) leesbeleid. Uit het onderzoek blijkt dat de participerende vakdocenten hiervan allen voorstander zijn en ook hun ideeën hieromtrent willen delen.

Inhoudsopgave

Samenvatting	2
1. Inleiding met theoretisch kader	4
1.1. Aanleiding	4
1.2. Achtergrond	4
1.3. Onderbouwing	6
1.4. Onderzoeksvragen	11
2. Methode	13
2.1. Participanten	13
2.2. Instrumenten	14
2.3. Procedure	19
3. Resultaten	21
3.1. De effectiviteit van het interventieprogramma "Tekstbegrip Nederlands"	21
3.2. Beoordeling van docenten en leerling van het tekstbegrip voor en na de interventie	25
3.3. Evaluatie van onderzoeksgroepen I en II van het werken met het interventieprogramma "Tekstbegrip Nederlands"	27
4. Discussie met conclusies	30
4.1. Effectiviteit van het interventieprogramma "Tekstbegrip Nederlands"	30
4.2. Constatering verbetering tekstbegrip volgens docenten en leerlingen	31
4.3. Evaluatie van de interventie door de leerlingen	33
4.4. Kanttekeningen	33
4.5. Aanbevelingen	34
5. Referenties	35
6. Bijlagen	36

1. Inleiding met theoretisch kader

1.1. Aanleiding

Het Hermann Wesselink College te Amstelveen is een scholengemeenschap met een vmbo-t, havo-, vwo- en tto- afdeling. Er zijn 1600 leerlingen. Bij de brugklasleerlingen vmbo-t/-havo, wordt sinds enige jaren in oktober/november de Diatekst-toets A afgenomen. Op basis van deze scores wordt vervolgens geïnventariseerd welke leerlingen voor extra ondersteuning met betrekking tot het begrijpend lezen in aanmerking komen. Dit zijn de leerlingen met een D of E score. Er wordt dan nog niet gekeken naar het individuele leesprobleem. Er wordt een eerste interventie gepleegd door de geselecteerde leerlingen gedurende vijf sessies van 40 minuten individueel te laten werken met het begrijpend lezen computerprogramma "Tekstbegrip Nederlands". Vervolgens wordt een tweede Diatekst-toets (B) afgenomen.

In de twee voorgaande jaren was er weinig verbetering merkbaar van de scores: in 2009 had slechts 15% een hogere score op de tweede Diatekst-toets, in 2010 werd door slechts 18% van de leerlingen een hogere score behaald. Dit onderzoek richt zich op de effectiviteit van de eerste interventie, namelijk het zelfstandig werken van leerlingen met D- en E-scores aan het computerprogramma "Tekstbegrip Nederlands" tijdens Keuze Werk Tijd op het leerplein.

1.2. Achtergrond

Screening vmbo-t brugklasleerlingen

In oktober/november van het schooljaar wordt sinds enkele jaren bij de vmbo-t brugklasleerlingen van het Hermann Wesselink College het tekstbegrip getoetst door middel van de Diatekst toets A. (*voor een meer uitgebreide beschrijving van de Diatekst toets: zie methode*). Diatekst signaleert en diagnosticeert het begrip van schoolboekteksten van leerlingen. Doel van deze screening is het signaleren van achterstand met betrekking tot begrijpend lezen van leerlingen. Hierop kan dan ingespeeld worden met extra ondersteuning op dit gebied. Een aantal jaren geleden werden er voor leerlingen met een lage Diatekst score (een D- of een E-score) steunlessen ingezet, waarvoor docenten Nederlands werden aangewezen. De docent werkte dan met een klein groepje leerlingen tijdens Keuze Werktijd¹

¹ In de onderbouw hebben alle leerlingen drie keuzewerkijd-uren. Binnen deze uren werken leerlingen zelfstandig aan projecten van de verschillende vakken. Ook worden deze uren gebruikt voor mentorlessen en extra ondersteuning van

aan het verbeteren van het tekstbegrip. Deze steunlessen zijn na twee jaar weer afgeschaft, omdat er geen eenduidige werkwijze was (elke aangewezen docent vulde de steunlessen anders in, met verschillend resultaat) en omdat de schoolleiding de extra begeleiding van leerlingen met taalproblemen onder wilde brengen bij de taken van de remedial teachers.

Op dit moment wordt de toetsing van het tekstbegrip van brugklassers uitgevoerd door de remedial teachers. In oktober/november vindt de toetsing plaats door middel van Diatekst (toets A). Na de uitslag van de Diatekst toets wordt een selectie gemaakt van leerlingen die voor extra ondersteuning in aanmerking komen. Leerlingen met een D- of een E-score worden uitgeselecteerd. Deze leerlingen hoeven in principe niet direct in aanmerking te komen voor intensieve RT-begeleiding, de Diatekst toets is maar een momentopname, want een leerling kan net een slechte dag hebben gehad, of met directe en expliciete instructie op het gebied van tekstbegrip al snel vorderingen maken.

Daarom wordt eerst het computerprogramma "Tekstbegrip Nederlands" ingezet als interventie, hiermee wordt beoogd de groep leerlingen die daadwerkelijk intensieve RT-begeleiding behoeft te selecteren. Op de school zijn twee remedial teachers werkzaam, beiden voor vijf uur per week. De beschikbare RT-capaciteit is dan ook beperkt.

Keuze Werk Tijd

Tijdens Keuze Werk Tijd (KWT) werken de geselecteerde leerlingen in vijf sessies eenmaal per week gedurende 40 minuten aan het computerprogramma "Tekstbegrip Nederlands". Uit elke klas zijn er een paar leerlingen met een D- of E-score die hieraan werken. Om welke leerlingen het gaat wordt door de remedial teacher aan de docent die KWT begeleidt doorgegeven (KWT wordt meestal begeleid door de klassenmentor en dit kan dan ook een docent van elk willekeurig vak zijn), met instructies van hoe het programma opgestart moet worden en gedurende hoelang er door de leerling aan het programma gewerkt dient te worden. De leerlingen die aan het programma "Tekstbegrip Nederlands" werken zitten als groep naast elkaar op het leerplein. De KWT-docenten (in het geval van het vmbo-t een drietal docenten, er zijn drie brugklassen tegelijk aan het werk tijdens KWT) lopen rond op het leerplein, maar ook in de aangrenzende klassen. De leerlingen van de drie klassen werken al dan niet samen aan verschillende projecten. De aangrenzende klaslokalen zijn om instructie te geven aan de leerlingen, maar ook werken er leerlingen in deze ruimten: er is niet voldoende computercapaciteit om alle leerlingen op het leerplein achter computers te

leerlingen (bijv. het werken aan een computergestuurd spellingprogramma). Per klas is er telkens één docent beschikbaar als begeleider. De KWT vindt plaats op een leerplein, waar meestal een onderwijsassistent aanwezig is. De instructie door de docent vindt plaats in aangrenzende klaslokalen.

laten werken en er hoeft ook niet altijd met computers gewerkt te worden binnen de verschillende projecten.

De computers (30) op het leerplein zijn tijdens KWT altijd bezet. Soms werken er twee kinderen samen aan een project op één computer.

Na een vijftal sessies van 40 minuten (na vijf weken) volgt een tweede Diatekst toets (B) om na te gaan of er verbetering is in het begrijpend lezen van de leerling. Als er geen progressie wordt geconstateerd (geen verbetering van de Diatekst score) vindt er een tweede interventie plaats.

Door de Remedial Teacher is geconstateerd dat de opbrengsten van het eerste interventieprogramma te laag zijn, dit betekent dat er relatief nog een flink aantal leerlingen ook een tweede interventie moet ondergaan, in de vorm van individuele remedial teaching. Hierdoor wordt er relatief veel RT-tijd besteed aan deze tweede groep, RT-tijd die op onze school met 1600 leerlingen en twee remedial teachers schaars is. Dus: hoe kunnen we ervoor zorgen dat de eerste interventie zo effectief mogelijk verloopt, waardoor er een optimale selectie plaatsvindt van leerlingen die een tweede interventie nodig hebben?

1.3. Onderbouwing

Enkele cijfers met betrekking tot leesvaardigheid van vmbo-leerlingen

De Onderwijsinspectie stelde in 2006 vast, dat 20% van de vmbo-leerlingen moeite hebben met technisch lezen, 25% van de kinderen verlaat met een groep 6 technisch leesniveau na groep 8 de basisschool. Dit heeft voor een deel te maken met het gegeven dat 12% van de basisscholen taalzwak is (Inspectie van het onderwijs 2007, 2008). Een derde van de basisschoolleerlingen scoort onvoldoende voor begrijpend lezen op het einde van de basisschool (Cito, 2008) Uit het onderzoek "Kenmerkend VMBO"(2008) blijkt, dat een vijfde van de vmbo'ers zelf aangeeft dat ze moeite hebben met lezen. 24% van de vmbo-leerlingen uit de lagere leerwegen kan de studieteksten op school niet begrijpen (Hacquebord, Linthort, Stellingwerf, De Zeeuw, 2004).

Leesmotivatie vmbo-leerling

In het algemeen wordt vaak gesteld dat vmbo-leerlingen geen ervaren en bedreven lezers zijn. Tegelijkertijd worden landelijk ervaringen opgedaan die het beeld corrigeren als zou de

vmbo'er niet willen of niet kunnen lezen. Onderzoek toont aan dat vmbo-leerlingen helemaal niet zo afkerig zijn van lezen als vaak wordt verondersteld en ook niet heel veel minder lezen dan hun leeftijdgenoten in havo en vwo (Guldemon, 2003). Er is de laatste jaren een ommekeer in het denken over fictie lezen: in toenemende mate wordt erkend dat fictie lezen een functie heeft in de taalontwikkeling, bijdraagt aan de woordenschatuitbreiding en het gemakkelijker maakt leerboekteksten te lezen en instructies te volgen. (Olijkan, E., 2007). In dit kader is het interessant meer te weten te komen over het leesgedrag van de geselecteerde leerlingen met een zwak tekstbegrip.

Tekstbegrip

Diatekst toetst met name het begrip van schoolboekteksten van leerlingen, aan de hand van zaakvak teksten waarover drie- of vierkeuze vragen worden gesteld. De vragen betreffen verschillende aspecten van tekstbegrip, van woord- en zinsbegrip tot begrip van tekstverbanden en hoofd- en bijzaken. Bij de Diatekst afname wordt getoetst op micro-, meso- en macroniveau: resp. het begrip op woord- en zinsniveau; het adequaat combineren van informatie uit verschillende zinnen/tekstgedeelten (meestal binnen een alinea en het begrip van de tekst in zijn geheel), ofwel het begrijpen van de hoofdgedachte, de globale opbouw, de functie en de strekking van een tekst.

Dit wordt bij de leerlingen getoetst, om na te gaan welk begrijpend lees niveau (BLN) de leerling heeft, de vaardigheidsgroep van de leerling (de prestatie ten opzichte van leerlingen van hetzelfde onderwijstype) en welk lezerstype de leerling is binnen het eigen onderwijsniveau (*schoolse lezer, compenserende lezer of probleemlezer, zie ook: methode*). Maar wat wordt er verstaan onder "tekstbegrip"? In het onderzoek van Land en Sanders (2007, p 126) wordt de volgende definitie gehanteerd: "Tekstbegrip ontstaat wanneer de elementen uit de tekst en hun onderlinge samenhang een plaats hebben gekregen binnen de kennis die de lezer al in het hoofd had" oftewel: wanneer iemand een tekst leest, maakt hij daarbij een voorstelling in zijn hoofd van de tekstuele informatie. De voorstelling wordt "tekstrepresentatie" genoemd. Land en Sanders onderscheiden drie niveaus van tekstrepresentatie, op oppervlakteniveau, op tekstbetekenis niveau en op niveau van het situatiemodel. Deze niveaus corresponderen met het micro-, meso- en macroniveau volgens Diatekst.

Schoolloopbaan en tekstbegrip

Het succes van de schoolloopbaan en tekstbegrip zijn nauw met elkaar verbonden. Vernooy (2001) stelt dat een goede leesvaardigheid cruciaal is voor de schoolloopbaan, maar ook voor het zelfvertrouwen en het latere maatschappelijk functioneren van leerlingen. Hij stelt

dat leesvaardigheid een basisvaardigheid is waarop andere vaardigheden en kennis in het onderwijs gebaseerd zijn, zoals bijvoorbeeld rekenvaardigheid en wereldoriënterende kennis.

Werken met het computerprogramma “Tekstbegrip Nederlands”

Van der Leij (2003) stelt dat, gegeven de behoefte van zwakkere leerlingen aan gefaseerde begeleiding dat het oefenen met deelvaardigheden niet de meest geschikte lijkt. Ook meent Van der Leij (2003) dat, hoe goed ook geconstrueerd, een computerprogramma nooit de flexibiliteit in aanbod en gevoeligheid in responsiviteit kan realiseren zoals een menselijke instructeur dat kan.

Het programma “Tekstbegrip Nederlands” is een op zich staand, remediërend programma. Een geselecteerde groep leerlingen werkt hiermee op individuele basis. De vraag is in hoeverre deze leerlingen het geleerde ook in de dagelijkse schoolpraktijk kunnen toepassen. Vernooy (2010) meent op basis van zijn onderzoek dat het juist wenselijk is om aanvullend op de groepsinstructie zwakke lezers in kleine groepjes van 3-6 kinderen *dezelfde methode* te laten gebruiken, maar wel intensiever dan voor de “gewone”lezers. Hij pleit voor:

- Vroegtijdig signaleren van en reageren op zwakke (begrijpend) leesvaardigheid
- Meer instructietijd
- Meer nauwkeurig opgebouwde, intensieve instructie in een groepje van 3 – 6 kinderen
- Meer coaching, feedback en oefening
- Meer expliciete directe instructie
- Meer zorgvuldig volgen van de leesontwikkeling en op basis van die gegevens het programma aanpassen.

Waar moet een goede interventie aan voldoen?

Intrinsieke motivatie van de leerling

Een belangrijk element bij tekstbegrip is motivatie van de lezer. Een gemotiveerde lezer wil graag leren, gelooft in zijn eigen leesvaardigheid. Belangrijker nog, als de tekst moeilijker is, houdt de gemotiveerde lezer vol en blijft moeite doen totdat hij de tekst begrijpt. Leerlingen die onzeker zijn over de eigen leesvaardigheid, zijn vaak minder gemotiveerd om te lezen. Als de motivatie om iets te lezen groter wordt, dan geeft dit ook stimulans voor het ontwikkelen van leesvaardigheid (Guthrie, Wigfield & Perecevich, 2004). Voorafgaand aan de interventie is het van belang na te gaan in hoeverre de leerling gemotiveerd is te werken aan het eigen tekstbegrip. De interventie moet de motivatie van de leerling om te werken aan tekstbegrip stimuleren.

Kwaliteit van de leerkracht

Arlington (2001) stelt dat recent onderzoek de geweldige impact van kwalitatief hoogstaande groepsinstructie laat zien. Risicoleerlingen deden het bij goede leerkrachten net zo goed als gemiddelde leerlingen bij zwakke leerkrachten: de kwaliteit van de leerkracht voorspelt de resultaten van de kinderen. Hij brengt dit naar voren als tegenwicht van nog meer remediërende programma's, meer klassenassistenten en extra-leerkrachten en het inzetten van computerprogramma's. Hij concludeert derhalve dat een goede leerkracht van groot belang is voor de bevordering van de leerresultaten.

Kleine intensieve leesgroepen

Vernooy (2010) pleit voor intensieve leesklassen met groepen van 4-6 leerlingen die dagelijks 45-60 minuten ondersteuning krijgen. Leraren dienen voor, tijdens en na het lezen van teksten instructie te geven. Dit zou leerlingen helpen nieuwe ideeën te verbinden met wat ze eerder leerden, zich te herinneren wat ze lazen en kritisch na te denken.

Integraal (school) leesbeleid

Tenslotte meent Vernooy (2010) dat lezen niet alleen een aangelegenheid is van het vak Nederlands of remedial teaching, maar dat er een integraal (school) leesbeleid moet komen, waarbij de leesdeskundigheid van alle leraren vergroot moet worden teneinde de leesresultaten van de zwakke lezers te verbeteren.

Taakgestuurde aanpak

Van Gorp en Linsen (1996) staan juist een taakgerichte aanpak voor: leerlingen moeten motiverende leestaken krijgen, zodanig dat ze niet beseffen dat ze een schoolse taak aan het uitvoeren zijn. Dus niet specifiek oefenen in leesstrategieën met teksten die niet aansluiten bij de belevingswereld van de leerlingen, maar ze bijv. een recept laten lezen en uitvoeren om te oefenen in het lezen van instructies. De leestaken dienen een "kloof" te hebben, een bepaalde moeilijkheid op inhoudelijk of cognitief vlak. Zo leren de leerlingen al doende, met vallen en opstaan, bijv. hoe ze een samenvatting kunnen maken van een tekst. De "kloof" dient ervoor de taak nog uitdagender te maken en de leerlingen nog meer te motiveren. De leerkracht vervult hierbij een coachende rol.

Het leerplein

In zijn onderzoek naar de fysieke leeromgevingen in het vmbo, stelt Lensink (2009), dat studielandschappen, zoals leerpleinen vaak groter zijn en er meer leerlingen aanwezig zijn dan in instructieruimtes (de klaslokalen) en dat dit vraagt om goede onderlinge afspraken tussen de docenten over elkaars rol. Te grote leerlingenaantallen in ruimtes worden voor het vmbo niet aanbevolen, omdat dit voor onrust zorgt en docenten hierdoor vaak de controle en het overzicht verliezen.

Zelfstandig leren

Bij de interventie van het individueel door leerlingen werken met het computerprogramma “Tekstbegrip Nederlands” wordt ervan uitgegaan dat de leerling zelfstandig met het programma aan de slag gaat. Lensink (2009) stelt dat onderwijs zonder ICT tegenwoordig moeilijk meer voor te stellen is. Computers worden tegenwoordig ook gebruikt om leerlingen zelfstandiger te laten leren. Uit zijn onderzoek blijkt tevens dat VMBO-leerlingen graag werken in een moderne leeromgeving waar ICT wordt aangeboden. Lensink gebruikt in zijn onderzoek de volgende definitie van een fysieke leeromgeving:

“Een leeromgeving is een context die bij de lerende de vereiste leerprocessen moet oproepen, begeleiden en op gang moet houden om de gewenste leerresultaten te bereiken”

Als kenmerken van VMBO-leerlingen noemt Lensink:

- Praktisch georiënteerd
- Mix van verschillende werkvormen
- Korte instructiemomenten
- Multimediaal materiaal
- Structuur en gedragsregels aanreiken
- Extra persoonlijke ondersteuning bij metacognitieve en affectieve vaardigheden
- Samenwerken in heterogene groepen
- Zorg dragen voor rust, toezicht en controle

Het computerprogramma “Tekstbegrip Nederlands” is een theoretisch leerprogramma, met steeds dezelfde werkvorm (het lezen van een korte leertekst, het aanwijzen van onderwerp en signaalwoorden). Het programma geeft bij elke module kort instructie, waarna de leerling begint te oefenen. Er is geen persoonlijke ondersteuning van de leerlingen in dit leerproces. Ook wordt er niet samengewerkt, ieder werkt individueel aan het programma.

Er is op het drukke leerplein tijdens KWT weinig persoonlijke aandacht voor de groep leerlingen die aan “Tekstbegrip Nederlands” werken. Uit onderzoek blijkt dat positieve feedback en bevestiging de acceptatie van feedback kan bevorderen. (Sol, Stokking en Vermunt, 2009). Bij het programma “Tekstbegrip Nederlands” is er wel feedback in de vorm van “goed” of “fout”, maar de meer persoonlijke procesgerichte feedback (nagaan hoever de leerling is, de leerling stimuleren) ontbreekt.

1.4. Onderzoeksvragen

Onderzoeksvraag 1:

Is het zelfstandig werken met het computerprogramma “Tekstbegrip Nederlands” tijdens Keuze Werktijd (KWT)-uren effectief voor het verbeteren van het tekstbegrip van de vmbo-t leerlingen binnen de onderzoeksgroep van leerlingen die op het leerplein gaan werken aan het programma “Tekstbegrip Nederlands”?

Deelvragen:

- is het werken met het computerprogramma “Tekstbegrip Nederlands” in een aparte ruimte onder toezicht van een onderwijsassistent/docent, waarbij procesgerichte feedback wordt gegeven, meer effectief voor het verbeteren van het tekstbegrip van de vmbo-leerlingen dan zonder deze feedback tijdens KWT uren op een open en druk leerplein?
- In hoeverre hebben de geselecteerde leerlingen de verwachting dat het werken aan het computerprogramma “Tekstbegrip Nederlands” ze zal helpen om hun tekstbegrip te verbeteren?
- Wat is de verwachting van de verschillende docenten van de resultaten van de eerste interventie?
- In welke mate is tekstbegrip essentieel voor het werken met de methode, het huiswerk en de toetsen van de verschillende vakken, volgens de docenten?
- Hoe beoordelen leerlingen hun eigen leesvaardigheid (als interveniërende variable voor motivatie)
- In hoeverre zijn de leerlingen van te voren gemotiveerd om onder toezicht, in een aparte ruimte individueel met het computerprogramma “Tekstbegrip Nederlands” te werken?

Onderzoeksvraag 2:

- Constateren docenten van verschillende schoolvakken na de eerste interventie dat er sprake is van een merkbare verbetering in het tekstbegrip van de participerende leerlingen?

Deelvragen:

- Hoe beoordelen de docenten het tekstbegrip van de geselecteerde leerlingen voor de interventie?
- Hoe beoordelen de docenten het tekstbegrip van de geselecteerde leerlingen na de interventie?

Onderzoeksvraag 3:

Hoe evalueren de participerende leerlingen het werken met het interventieprogramma?

Deelvragen:

- Hoe beoordelen de leerlingen achteraf het zelfstandig en individueel werken met het computerprogramma "Tekstbegrip Nederlands" tijdens KWT?
- Hoe beoordelen de leerlingen achteraf het individueel, met procesgerichte feedback en in een aparte ruimte werken aan het computerprogramma "Tekstbegrip Nederlands"?

2 Methode

Om de effectiviteit van de eerste interventie, volgend op de toetsing van het tekstbegrip (Diatekst A) van de vmbo-brugklasleerlingen in kaart te brengen, worden er vragenlijsten bij de geselecteerde leerlingen en een aantal docenten van verschillende vakken afgenomen, het verloop van de interventie tussentijds geëvalueerd (zowel op het leerplein als in een aparte ruimte met toezicht), een tweede toetsing gedaan van het tekstbegrip na de interventie (Diatekst B) en (korte) evaluatieve vragenlijsten bij de geselecteerde leerlingen en de docenten afgenomen. Een beschrijving van de gebruikte instrumenten en de participanten aan het onderzoek volgt hieronder.

2.1. Participanten

Het onderzoek

Het onderzoek vindt plaats onder veertien vmbo-t brugklasleerlingen op het Hermann Wesselink College te Amstelveen, die na toetsing van hun tekstbegrip door middel van Diatekst-afname geselecteerd zijn, omdat zij een D – of E-score behaalden (zie ook beschrijving Diatekst en de betekenis van de scores bij 2.2. *Instrumenten*).

Drie onderzoeksgroepen

De uit de drie brugklassen vmbo-t geselecteerde leerlingen zijn verdeeld in drie vergelijkbare groepen:

- *Groep I (5 leerlingen)*: deze groep werkt tijdens Keuze Werk Tijd op het leerplein in een vijftal sessies van 40 minuten aan het interventieprogramma “Tekstbegrip Nederlands”;
- *Groep II (5 leerlingen)*: deze groep werkt in een aparte ruimte in een vijftal sessies van 40 minuten, onder toezicht van een docent, die procesgerichte feedback geeft.
- *Groep III (4 leerlingen)*: de contrôlegroep: bij deze laatste groep vindt (vooralsnog) geen interventie plaats.

Er zijn 9 meisjes en 5 jongens. In elke groep komt 1 leerling met gediagnosticeerde dyslexie voor. om aan de interventie mee te doen, moet de leerling minimaal een D score hebben, behorend bij de onderste 25% op het gebied van begrijpend lezen. In alle drie de groepen zijn er leerlingen met D-scores, in groep I en groep II zijn er ook resp. 1 en 2 leerlingen met een E-score (*zie tabel 1*)

Met uitzondering van 1 allochtone leerling, zijn alle leerlingen van autochtone afkomst. De gemiddelde leeftijd van de leerlingen is 13,5 jaar.

Begrijpend leesniveau onderzochte leerlingen:

In groep I varieert de DLE² van 44 (niveau begrijpend lezen begin groep 7) tot 50 (niveau begrijpend lezen groep 7), in groep II varieert de DLE van 39 (niveau begrijpend lezen eind groep 5) tot 52 (niveau begrijpend lezen begin groep 8) en in groep III varieert de DLE van 45 (niveau begrijpend lezen halverwege groep 7) tot 52 (niveau begrijpend lezen begin groep 8). In alle drie de groepen bevinden zich zowel schoolse lezers als probleemlezers. (zie tabel 1)

	Doelgroep			Diatekst-A Scores			type lezer	
	Jongen	Meisje	gem. leeftijd	Gem.DLE	D	E	Prob	Sch
I leerplein	1	4	13,7	50	4	1	2	3
II aparte ruimte	2	3	13,6	46,2	3	2	3	2
III controlegroep	2	2	13,4	46,2	4	0	3	1

Tabel 1: beschrijving participerende leerlingen

De docenten

Er zijn negen docenten bij het onderzoek betrokken, zij geven Frans, biologie, wiskunde, godsdienst, Nederlands, en geschiedenis. Bij Nederlands en Frans is er sprake van twee verschillende docenten die aan de geselecteerde leerlingen lesgeven, voor de andere vakken hebben de geselecteerde leerlingen allemaal dezelfde docent.

2.2. instrumenten

2.2.1. De Diatekst afname

Om het tekstbegrip bij de brugklasleerlingen te meten, wordt in oktober/november van het schooljaar het instrument *Diatekst* gebruikt. Deze toetsing en de resultaten ervan zijn ook ingezet ten behoeve van dit onderzoek, voor zowel een voormeting van het tekstbegrip als een nameting na de interventie.

Diatekst signaleert en diagnosticeert in de vorm van een internettoets het begrip van schoolboekteksten van leerlingen vanaf groep 7 in het basisonderwijs en van het eerste tot en met het derde jaar van het voortgezet onderwijs. De tekstbegriptoets kan meerdere jaren achtereen afgenomen worden, om zo de ontwikkeling van leerlingen in kaart te brengen.

² DiDactische Leeftijds Equivalent: zie beschrijving instrumenten: Diatekst

Diateksttoetsen worden op drie toetsniveaus aangeboden; voor dit onderzoek wordt gebruik gemaakt van Toets Niveau 2 (vmbo-tl/havo).

Vaardigheidsgroepen

De scores van de leerlingen worden verdeeld over vaardigheidsgroepen (*zie tabel 2*). Deze indeling in vaardigheidsgroepen geeft een indruk hoe de leerling presteert ten opzichte van een landelijk gemiddelde. Dit landelijk gemiddelde is bepaald op basis van de scores van representatieve groepen leerlingen voor het eigen Toets Niveau.

Vaardigheids groep	Percentiel	Omschrijving
A	75% tot 100%	Leerlingen die op basis van hun scores behoren tot de beste 25% van hun onderwijstype
B	51% tot 75%	Leerlingen die boven-gemiddeld lezen
C	26% tot 50%	Leerlingen die beneden-gemiddeld lezen
D	11% tot 25%	Zwakke lezers
E	0% tot 10%	Zeer zwakke lezers. Leerlingen die op basis van hun score behoren tot de 10% zwakste lezers.

Tabel 2: vaardigheidsgroepen

Adaptiviteit van de toets

De toetsen zijn adaptief, dat wil zeggen dat de toets zich na twee teksten automatisch aanpast aan het niveau van de leerling. Als bijv. het niveau te hoog is, dan schakelt het programma na twee teksten over naar eenvoudiger teksten. Diatekst meet het tekstbegrip aan de hand van vijf schoolboekteksten met ieder 10 à 12 meerkeuzevragen. De teksten zijn afkomstig uit schoolboeken van diverse vakken op het gewenste onderwijsniveau. De verschillende aspecten van tekstbegrip worden bevraagd: van woordniveau tot globaal tekstniveau. In de score van de leerling wordt de Didactische Leeftijd Equivalent (DLE) aangegeven: het leesvaardigheidsniveau waarop de leerling zich bevindt. De didactische leeftijd (DL) van een brugklasleerling is 60 onderwijsmaanden. De DLE geeft de afwijking van de DL aan.

Scoreprofiel/lezerstype

De toets stelt op basis van de scores op micro-, meso- en macroniveau³ van tekstbegrip een scoreprofiel per leerling vast.

Er is sprake van een *schools* profiel als de microscore naar verhouding aanzienlijk hoger is dan de meso- of de macroscore (deze leerlingen komen ondanks een goede technische leesvaardigheid onvoldoende tot begrip van de tekst in zijn geheel), er is sprake van een *compenserend* profiel als de macroscore naar verhouding aanzienlijk hoger is dan de micro- of meso-score (deze leerlingen hebben vooral een taalprobleem), er is sprake van een *probleem* profiel als de leerling over het geheel genomen zwak leest (deze leerlingen hebben zowel een taal- als een leesprobleem).

Voor de eerste interventie worden de leerlingen geselecteerd met een D- of een E- score. Pas bij de tweede interventie (de individuele RT-ondersteuning) worden de micro-, meso- en macroscores en het lezerstype per leerling nader bekeken, om op basis daarvan de RT-begeleiding aan te passen.

Tweede Diatekstafname

Om de effectiviteit van de interventie van het werken met het computerprogramma “Tekstbegrip Nederlands” te kunnen meten, wordt bij alle drie de onderzoeksgroepen na afloop van de interventie nogmaals de Diatekst toets - dit maal de B versie - afgenomen. Ook Diatekst toets B meet het tekstbegrip aan de hand van vijf schoolboekteksten met ieder 10 à 12 meerkeuzevragen. De teksten zijn afkomstig uit schoolboeken van diverse vakken op het gewenste onderwijsniveau. De toets is geheel vergelijkbaar met Diatekst A. Er worden alleen andere teksten en vragen gebruikt.

2.2.2. Eerste vragenlijst leerlingen: lees attitude en motivatie

Voorafgaand aan de interventie wordt er een zelf ontwikkelde vragenlijst (bijlage 1) uitgezet onder de leerlingen van alle drie de onderzoeksgroepen. De vragenlijst bevat 10 gesloten vragen en 2 open vragen. De vragenlijst beoogt de attitude van de leerling ten aanzien van lezen, het eigen oordeel over het tekstbegrip en de motivatie om aan het programma

3

- Microniveau: begrip op woord- en zinsniveau
- Mesoniveau: begrijpen van tekstverbanden, kunnen combineren van informatie uit verschillende zinnen, meestal binnen een alinea
- Macroniveau: begrijpen van een tekst in zijn geheel, de hoofdgedachte, globale opbouw, functie en strekking van een tekst

“Tekstbegrip Nederlands” te gaan werken te meten (dit laatste wordt alleen gevraagd aan de leerlingen van onderzoeksgroep I en onderzoeksgroep II).

2.2.3. Eerste vragenlijst docenten: beoordeling tekstbegrip leerlingen

Voorafgaand aan de interventie wordt er een zelf ontwikkelde vragenlijst (bijlage 2) uitgezet onder een tiental docenten van verschillende vakken die aan de geselecteerde leerlingen lesgeven. De vragenlijst bestaat uit 5 gesloten en 3 open vragen. Middels deze vragenlijst wordt getracht in kaart te brengen in hoeverre de docenten in geschatte percentages menen dat er een beroep wordt gedaan op het tekstbegrip van de leerlingen bij de methode van het eigen vak, het huiswerk en de toetsen. Tevens wordt per docent om een beoordeling van het tekstbegrip van de individuele leerlingen van de onderzoeksgroepen gevraagd op een vijfpuntsschaal. (*van ++ tot --*)

De open vragen betreffen de verwachting van de docenten van de effectiviteit van het programma “Tekstbegrip Nederlands” (het programma wordt bekeken en de inhoud nader uitgelegd) en een algemene vraag over in hoeverre de docent meent dat er in het algemeen gewerkt moet worden aan verbetering van het tekstbegrip van de vmbo-leerlingen en of de docent ook ideeën hieromtrent heeft.

2.2.4. Tussentijdse evaluatie van het verloop van de interventie

De bevindingen van de leerkrachten en onderwijsassistent op het leerplein tijdens KWT (onderzoeksgroep I) en de bevindingen van de aanwezige leerkracht in de aparte computerruimte (onderzoeksgroep II) worden wekelijks mondeling geëvalueerd aan de hand van een kort vraaggesprek met de onderwijsassistent en de leerkracht. Daarbij wordt steeds de vraag gesteld hoe de sessie is verlopen: hebben de leerlingen geconcentreerd gewerkt en hebben ze eventueel vragen gesteld over de inhoud van het programma? Op basis van de bevindingen wordt er een weergave van de bevindingen opgenomen in dit onderzoeksverslag. Weergegeven wordt hoe de sessies op het leerplein verliepen en hoe de sessies in de aparte ruimte verliepen.

2.2.5. Tweede vragenlijst leerlingen: evaluatie van het programma

Om te kunnen evalueren hoe de leerlingen van onderzoeksgroepen I en II het werken met het computerprogramma “Tekstbegrip Nederlands” tijdens KWT of in de aparte ruimte onder toezicht hebben ervaren, is er een vragenlijst ontwikkeld (bijlage 3). De leerling wordt tevens gevraagd een beoordeling te geven van het eigen tekstbegrip na de interventie (*ja, weet ik niet, nee*). Door middel van een driepuntsschaal gevraagd aan te geven hoe hij/zij het werken met het computerprogramma heeft beleefd (*leuk, gaat wel, niet leuk*), hoe hij/zij de eigen vorderingen met betrekking tot tekstbegrip beoordeeld (*ja, weet ik niet, nee*) en in

hoeverre hij/zij zich heeft kunnen concentreren tijdens het werken met het computerprogramma (*goed, soms afgeleid, slecht*)

2.2.6. Tweede vragenlijst docenten: beoordeling tekstbegrip na de interventie

Teneinde te kunnen evalueren in hoeverre de docenten menen dat het tekstbegrip van de geselecteerde leerlingen verbeterd is na de interventie, is een korte vragenlijst ontwikkeld (bijlage 4). Op een vijf puntsschaal (*van ++ tot --*) worden de docenten gevraagd het tekstbegrip na de interventie van de geselecteerde leerlingen te beoordelen.

2.2.7. De interventie

Uit praktische overwegingen (de leerling kan zelf aan de slag, de instructie wordt door het programma gegeven) is er gekozen voor het werken met het computerprogramma “Tekstbegrip Nederlands”, na de eerste selectie van laag (D- of E-niveau) scorende leerlingen. Het programma kan beschreven worden als een deelvaardigheidsoefening, waarbij de verschillende deelvaardigheden die in het begrijpend lezen zijn te onderkennen achtereenvolgens worden geïnstrueerd, geoefend en getoetst. De leerling oefent vooral en krijgt direct feedback op het resultaat van het oefenen (“goed” of “fout”)

Het computerprogramma “tekstbegrip Nederlands” is een instructieprogramma, waarin leerlingen met teksten oefenen om een beter inzicht te krijgen in de structuur van (leer) teksten. Er wordt beoogd de leerling strategieën aan te leren om gemakkelijker door een tekst te navigeren. In een vijftal modules komen de onderwerpen: voorbeeld, opsomming, probleem-oplossing, oorzaak-gevolg en overeenkomst-verschil aan de orde. Iedere module bestaat uit : een introductie, oefenen met signaalwoorden, oefenen met zinnen, oefenen met eenvoudige teksten, oefenen met moeilijke teksten. De leerling kan twee keer proberen, dan geeft het programma zelf het goede antwoord. De leerling krijgt heel directe feedback: goed of fout (met een korte uitleg). Als de leerling uitloopt, slaat het programma op welke onderdelen zijn doorgewerkt. Bij opnieuw inloggen, kan de leerling zien wat hij/zij al gedaan heeft en verder gaan.

Het werken aan het programma “tekstbegrip Nederlands” vindt plaats op een leerplein met een 30-tal computers tijdens Keuze Werk Tijd (KWT). Leerlingen van drie klassen werken daar en in aangrenzende klaslokalen al dan niet samen aan diverse projecten. De meeste leerlingen kiezen voor het werken met de computer, er is niet voldoende capaciteit voor de ca 80 leerlingen, dus het leerplein is altijd druk bezet.

Vaak is er een onderwijsassistent op het leerplein tijdens KWT aanwezig. Deze is er met name om de orde te bewaren, materialen te verstrekken en te helpen met technische problemen met de computers. In de aangrenzende klaslokalen bevinden zich de docenten (vaak de mentoren) van de drie klassen. Deze maken soms ook een rondje over het leerplein om waar nodig te begeleiden. De docenten bevinden zich vaak meer in de klaslokalen dan op het leerplein.

De leerlingen die aan het interventieprogramma “Tekstbegrip Nederlands” werken zitten gedurende 40 minuten naast elkaar aan de computers. Omdat het werken aan dit programma niet valt binnen de reguliere projecten van het KWT (waarvan de docenten inhoudelijk op de hoogte zijn), wordt er geen inhoudelijke begeleiding geboden. Wel wordt getracht de orde op het leerplein te handhaven, maar door de verdeeldheid van de docenten over de klaslokalen en het leerplein en de hoeveelheid leerlingen is dit niet continu te waarborgen.

2.3. Procedure

Toetsing tekstbegrip Diatekst A

De eerste Diatekst toets afname vond plaats in november 2010. De remedial teacher verzocht de tijdens een KWT-uur begeleidende docent/mentor de leerlingen de toets af te nemen op het leerplein. Deze toetsing, de resultaten en de daarop volgende interventie waren aanleiding voor dit onderzoek. De wijze van afname valt derhalve buiten de onderzoeksprocedure.

Veertien leerlingen van de drie vmbo-brugklassen scoorden een D- of E.

Afname vragenlijsten

Voorafgaand aan de interventie zijn de eerste vragenlijsten (bijlage 1) aan de leerlingen van alle drie de onderzoeksgroepen voorgelegd. (week 13). De leerlingen hebben de vragenlijsten in een aparte ruimte ingevuld. Ze hebben daar gemiddeld 15 minuten over gedaan.

De vragenlijsten zijn voorafgaand aan de interventie zowel digitaal als schriftelijk aan de docenten voorgelegd. De ingevulde vragenlijsten mochten zowel digitaal als schriftelijk geretourneerd worden. Twee docenten hebben nadere toelichting op de vragenlijsten gevraagd.

Interventie

De interventie heeft 5 weken plaatsgevonden, in de weken 13 tot en met 17. heeft de interventie plaatsgevonden. De leerlingen van onderzoeksgroep I werkten op dinsdag tijdens de eerste 40 minuten van KWT individueel en zelfstandig op het leerplein aan het programma. De leerlingen van onderzoeksgroep II werkten op maandagochtend tijdens het KWT- uur in een apart computerlokaal individueel gedurende 40 minuten aan het computerprogramma “Tekstbegrip Nederlands”, onder toezicht van een docent en procesgerichte feedback. Er waren geen andere leerlingen in het computerlokaal aanwezig. De leerlingen van onderzoeksgroep III ondergingen (vooralsnog) geen interventie. Deze leerlingen werken tijdens KWT aan de reguliere projecten van de verschillende vakken.

Tussentijdse mondelinge evaluatie bevindingen

Wekelijks is aan de toezichthoudend docent of onderwijsassistent op het leerplein gevraagd hoe de interventie volgens zijn/haar observatie was verlopen. Vragen die hierbij zijn gesteld waren: hoe is er naar jou mening door de leerlingen gewerkt? Zijn er inhoudelijke vragen over het programma gesteld door de leerlingen aan de aanwezige docent(en)? Hiervan is een kort observatieverslag gemaakt. Ook is wekelijks aan de toezichthoudend docent gevraagd hoe de interventie was verlopen. Hierbij zijn dezelfde twee vragen gesteld als aan de docent/onderwijsassistent op het leerplein. Het verslag van de tussentijdse evaluatie van het verloop van de interventie is opgenomen in dit onderzoeksverslag.

Afname Diatekst toets B

In week 17 is de Diatekst toets B afgenomen bij de leerlingen van alle drie de onderzoeksgroepen in een apart computerlokaal onder toezicht van een docent. Hierbij waren geen andere leerlingen of docenten aanwezig. Er is gemiddeld 40 minuten aan de toets gewerkt.

Afname evaluatieve vragenlijsten

In week 17 zijn de evaluatieve vragenlijsten bij de leerlingen van de drie onderzoeksgroepen afgenomen. Zij zijn hiervoor in een aparte ruimte gezet onder toezicht van een docent. De leerlingen hebben hier gemiddeld 15 minuten over gedaan.

In week 18 zijn ook de evaluatieve vragenlijsten bij de docenten afgenomen, zowel digitaal als schriftelijk. De docenten konden ervoor kiezen de ingevulde vragenlijsten digitaal of schriftelijk te retourneren. Gemiddeld retourneerden de docenten binnen een week de ingevulde vragenlijsten.

3. Resultaten

In dit hoofdstuk worden de resultaten van het onderzoek gepresenteerd in de volgorde van de voornaamste onderzoeksvragen.

De voornaamste onderzoeksvragen zijn: 1) wat is de effectiviteit van het werken aan het computerprogramma “Tekstbegrip Nederlands” tijdens Keuze Werk Tijd of in een aparte ruimte onder toezicht van een docent met procesgerichte feedback? 2) wordt er door de docenten en door de leerlingen een merkbare verbetering in het tekstbegrip van de participerende leerlingen geconstateerd? 3) hoe evalueren onderzoeksgroepen I en II het werken met het programma?

3.1. De effectiviteit van het werken met het computerprogramma “Tekstbegrip Nederlands” en de verwachtingen van leerlingen en docenten daarover

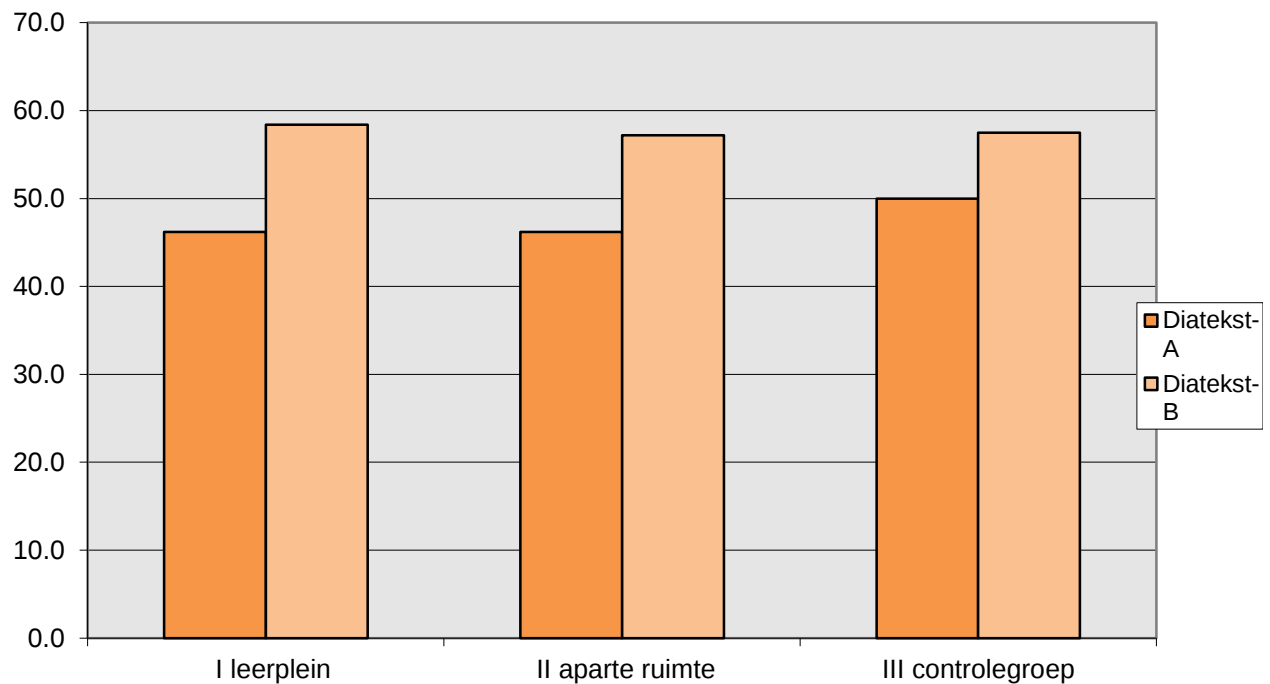
3.1.1. Scores Diatekst A en Diatekst B van de drie onderzoeksgroepen

Om de effectiviteit van het werken met het computerprogramma “Tekstbegrip Nederlands” te meten worden de uitslagen van Diatekst toets A (afgenomen in november 2010) vergeleken met de uitslagen van Diatekst toets B (afgenomen eind april 2011).

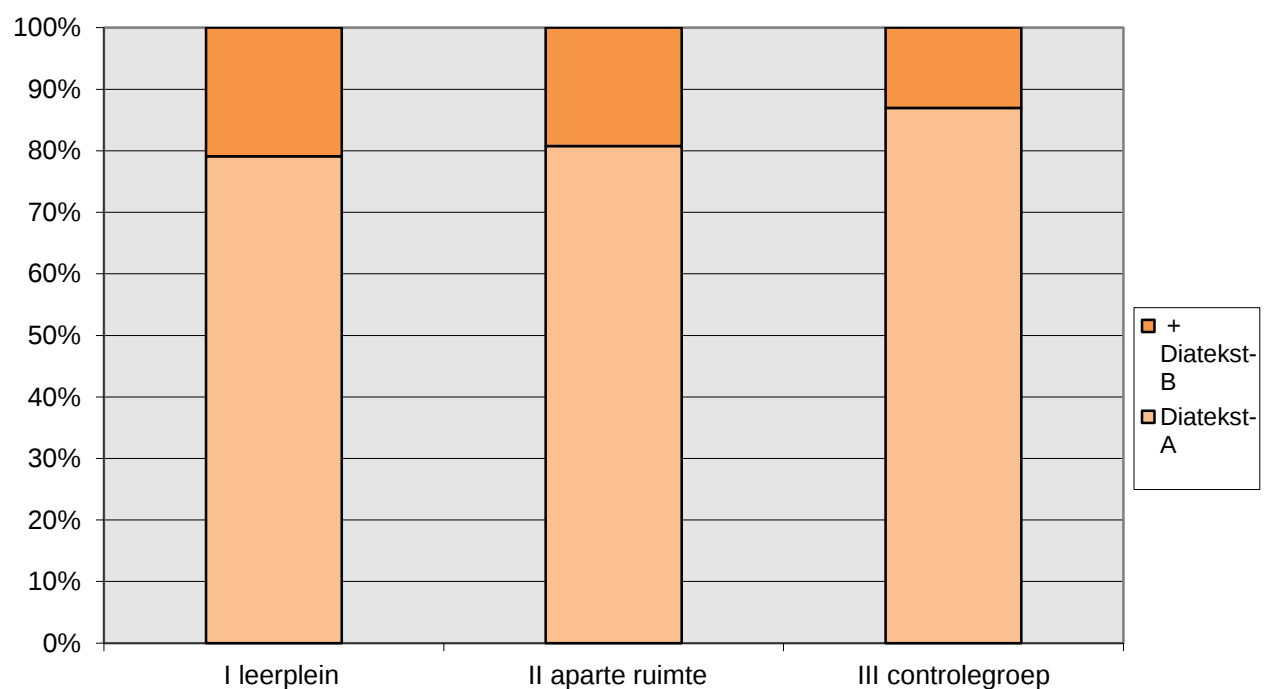
Onderzoeksgroep I (de groep die op het leerplein tijdens KWT heeft gewerkt) scoort gemiddeld op Diatekst A 46,2 DLE en op Diatekst B 58,4 DLE. Er is een gemiddelde vooruitgang in het niveau van het tekstbegrip van 12,2 DLE.

Onderzoeksgroep II (de groep die in de aparte ruimte heeft gewerkt) scoort gemiddeld op Diatekst A 46,2 DLE en op Diatekst B 57,2 DLE. Er is een gemiddelde vooruitgang in het niveau van het tekstbegrip van 11 DLE.

Onderzoeksgroep III (de contrôlegroep) scoort gemiddeld op Diatekst A 50 DLE en op Diatekst B 57,5 DLE. Er is een gemiddelde vooruitgang van het niveau van 7,5 maanden.
(zie grafiek I)

Vershil Diatekst A-B absoluut**grafiek I: gemiddelde scores o.z.groepen I, II en III**

Percentueel is er bij onderzoeksgroep I een gemiddelde vooruitgang van 21%, bij onderzoeksgroep II is er percentueel een gemiddelde vooruitgang van 19% en bij onderzoeksgroep III is er een percentuele gemiddelde vooruitgang van 12%. (zie grafiek II)

Vershil Diatekst A-B percentueel**grafiek II: gemiddelde vooruitgang in percentages o.z.groepen I, II en III**

3.1.2. Belang van tekstbegrip volgens de docenten

De docenten zijn bevraagd over in hoeverre tekstbegrip van belang is bij de door de docent gebruikte methode, het huiswerk en de toetsen van zijn/haar vak.

Gemiddeld schatten de docenten dat bij de gebruikte methodes tekstbegrip voor 80% van belang is, bij het huiswerk wordt het belang van tekstbegrip gemiddeld geschat op 75% en bij de toetsen is naar de inschatting van de docenten tekstbegrip voor 75% van belang.

3.1.3. Belang van interventies op het gebied van verbetering van het tekstbegrip bij de vmbo-t leerlingen volgens de docenten

Om na te gaan in hoeverre interventies op het gebied van verbetering van het tekstbegrip bij vmbo-t leerlingen door docenten belangrijk geacht worden, is hierover een open vraag opgenomen in de eerste docentenvragenlijst.

Alle ondervraagde docenten vinden interventies op het gebied van de verbetering van tekstbegrip van de vmbo-leerlingen van belang. De ideeën van de docenten over hoe geïntervenieerd zou kunnen worden zijn ook gevraagd. De docenten deden de volgende suggesties:

- Een integrale afspraak onder de docenten dat leerlingen bij alle vakken zelfstandig een woorddossier bijhouden van moeilijke woorden en de betekenis ervan, om zodoende meer woordenschat op te bouwen;
- Alle docenten zouden veel lezen moeten stimuleren
- Meer aandacht besteden aan tekstbegrip bij *alle* vakken, niet alleen bij Nederlands en Moderne Vreemde Talen
- Werken met “Nieuwsbegrip”⁴
- Extra materialen ontwikkelen rond bepaalde leerteksten om de inhoud ervan te verduidelijken.

3.1.4. Verwachte effectiviteit van de interventie volgens de docenten

De docenten zijn middels de eerste vragenlijst gevraagd wat hun verwachting was van de effectiviteit van het interventieprogramma “Tekstbegrip Nederlands”. De onderzoekster heeft de docenten een korte demonstratie gegeven van het programma.

⁴ Nieuwsbegrip is een interactief educatief programma, waarin aan de hand van actuele nieuwsberichten wekelijks aan teksten en opdrachten gewerkt wordt om leesstrategieën en woordenschatopbouw te bevorderen.

Van de negen docenten geven er drie aan niet goed te kunnen inschatten of het programma effect zal hebben. Zes docenten verwachten wel dat het interventieprogramma “Tekstbegrip Nederlands” effect zal hebben. Op de vraag waarom zij verwachten dat het werken met het programma al dan niet effectief zal zijn, werden de volgende antwoorden gegeven (niet alle docenten hebben deze open vraag beantwoord).

- *Omdat het een zelfsturend programma is, hangt de effectiviteit af van de inzet/motivatie van de leerling.*
- *Extra aandacht voor verbetering van tekstbegrip is altijd goed.*
- *De leesstrategieën en de woordenschat van de leerling zal verbeterd worden.*

3.1.5. Leesgedrag participerende leerlingen

In de vragenlijst voorafgaande aan de interventie is een vraag opgenomen om een beeld te krijgen van het leesgedrag van de participerende leerlingen. Lezen de leerlingen van de verschillende onderzoeksgroepen in hun vrije tijd en wat lezen ze dan?

Van de participerende leerlingen geeft er slechts één aan graag te lezen. Gemiddeld antwoorden de meeste leerlingen “soms” op de vraag: “lees je graag?”

Op de vraag “lees je in je vrije tijd” antwoordt de helft van de ondervraagde leerlingen “soms” en de andere helft geeft aan nooit te lezen in de vrije tijd.

Alle participerende leerlingen geven aan bij voorkeur spannende boeken te lezen (al dan niet voor school) en vijf van de leerlingen lezen ook soms tijdschriften. Eén leerling geeft aan een voorkeur voor stripboeken te hebben.

3.1.6. Verwachtingen van de participerende leerlingen van de effectiviteit van het computerprogramma “Tekstbegrip Nederlands”

Middels de vragenlijst voorafgaande aan de interventie is de participerende leerlingen van onderzoeksgroep I (leerplein) en onderzoeksgroep II (aparte ruimte) gevraagd of zij verwachten dat hun tekstbegrip zou verbeteren door te werken aan het computerprogramma “Tekstbegrip Nederlands”. Van de leerlingen van onderzoeksgroep I antwoordde 3 leerlingen dat zij verwachten dat het werken aan het programma hun tekstbegrip zou verbeteren, 2 leerlingen antwoordden “weet ik niet”. Van de leerlingen van onderzoeksgroep II antwoordden alle leerlingen dat zij verwachten dat het werken aan het programma hun tekstbegrip zou verbeteren.

Op de vraag of zij het leuk zouden vinden aan het computerprogramma te werken, antwoordden de leerlingen van onderzoeksgroep I “weet niet”(3x) of “nee”.(2x).

Van onderzoeksgroep II antwoordden de leerlingen “ja” (3x) of “weet niet” (2x).

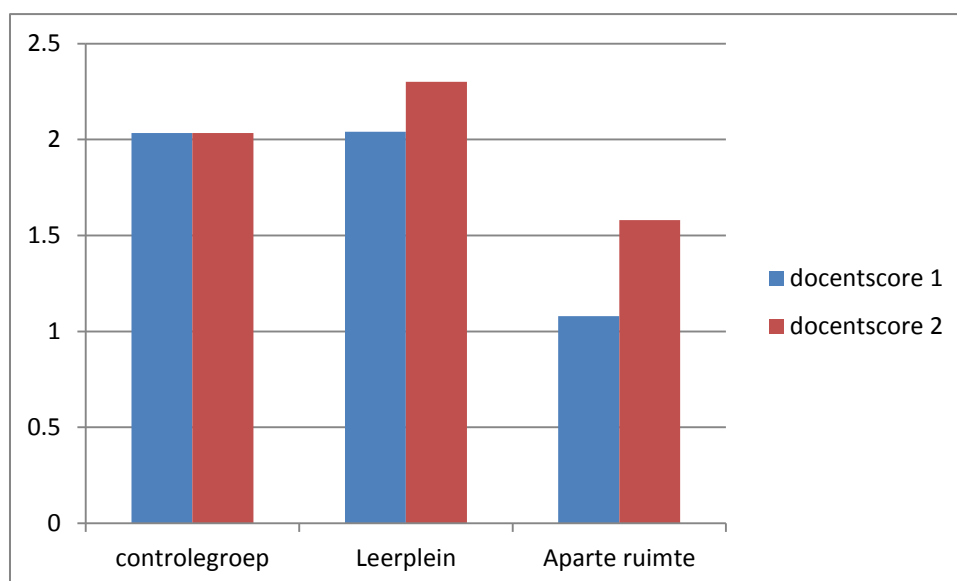
3.2. Beoordeling van de docenten en leerlingen van het tekstbegrip van de participerende leerlingen voor en na de interventie

Middels een tweetal vragenlijsten zijn de docenten bevraagd over hun beoordeling van het tekstbegrip van de participerende leerlingen.

3.2.1. Beoordeling van het tekstbegrip van de participerende leerlingen door de docenten

De docenten hebben voor en na de interventie aangegeven op een vijfpuntsschaal hoe zij het tekstbegrip per participerende leerling beoordeelden. De vijfpuntsschaal is in tabel omgezet in waarden van 1 t.m. 5, waarbij 1 staat voor --, 2 voor -, 3 voor +-, 4 voor + en 5 voor ++. Op basis hiervan is van de verschillende onderzoeksgroepen het gemiddelde berekend van de eerste en de tweede scores.

In de tabel 3 wordt inzichtelijk dat het tekstbegrip van de leerlingen van onderzoeksgroep II volgens de docenten het meest vooruit gegaan is. Daarbij moet wel worden opgemerkt dat de leerlingen van onderzoeksgroep II door de docenten voor afgaand aan de interventie de zwakste beoordeling kregen. Gemiddeld wordt er door de docenten geen verbetering gezien in het tekstbegrip van de controlegroep.



Tabel 3 : gemiddelde beoordeling tekstbegrip door docenten voor en na de interventie

3.2.2. Beoordeling van het eigen tekstbegrip door de participerende leerlingen voor de interventie

De participerende leerlingen is middels de eerste vragenlijst gevraagd het eigen tekstbegrip te beoordelen. De vraag is gesplitst in het tekstbegrip van een korte tekst (zoals bijv. in de tv-gids, of een stukje in een jongerentijdschrift), het tekstbegrip van een langere, fictieve tekst

(zoals in een jeugdboek) en het tekstbegrip van een leertekst (zoals bijv. in het biologie- of geschiedenisboek).

Het meren deel van de participerende leerlingen (8 van de 14) geeft aan weinig moeite te hebben met het begrijpen van een korte tekst.

Met het begrijpen van een langere, fictieve tekst zegt de helft van de leerlingen soms moeite te hebben. Zes leerlingen hebben er weinig tot heel weinig moeite mee.

Het begrijpen van leerteksten zegt de helft van de leerlingen veel moeite te hebben. Vijf leerlingen geven aan hiermee soms moeite te hebben. Twee leerlingen hebben er weinig moeite mee (*tabel 4*)

	heel veel	veel	soms	weinig	heel weinig	heel veel	veel	soms	weinig	heel weinig	heel veel	veel	soms	weinig	heel weinig	heel veel	veel	soms	Weinig	heel weinig
hoeveel moeite heb je met het begrijpen van een korte tekst				4	1				3	2		1	1	1	1		1	1	8	4
hoeveel moeite heb je met het begrijpen van een langere tekst		1	4					1	2	2			2	1	1		1	7	3	3
hoeveel moeite heb je met het begrijpen van een leertekst		3	1	1			1	3	1			3	1				7	5	2	
	Groep I					Groep II					Groep III					totaal				

Tabel 4 : beoordeling van het eigen tekstbegrip

3.2.3. Beoordeling van de eigen leesvaardigheid door de participerende leerlingen voor de interventie

In de eerste vragenlijst voor de leerlingen is een vraag met vijfpuntsschaal opgenomen, waarbij de leerlingen kunnen aangeven in hoeverre ze moeite hebben met het lezen van woorden, zinnen en een heel stuk tekst.

Met het lezen van woorden hebben 6 leerlingen soms moeite en 8 leerlingen weinig tot heel weinig moeite.

Met het lezen van zinnen hebben 3 leerlingen veel moeite, 4 leerlingen soms moeite en 7 leerlingen weinig tot heel weinig moeite.

Met het lezen van hele stukken tekst hebben 5 leerlingen heel veel tot veel moeite, 5 leerlingen soms moeite en 4 leerlingen weinig tot heel weinig moeite (*tabel 5*).

	heel veel	veel	soms	weinig	heel weinig	heel veel	veel	soms	weinig	heel weinig	heel veel	veel	soms	weinig	heel weinig	heel veel	veel	soms	weinig	heel weinig
Hoeveel moeite heb je met het lezen van woorden			3	2				1	2	2			2	1	1			6	5	3
Hoeveel moeite heb je met het lezen van zinnen		1	3	1			2			3			1	1	2		3	4	2	5
Hoeveel moeite heb je met het lezen van een heel stuk tekst	1	1	3				2	1		2		1	1	2		1	4	5	2	2
	Groep I					Groep II					Groep III					Totaal				

Tabel 5 : beoordeling van de eigen leesvaardigheid

3.3. Evaluatie van de interventie van onderzoeksgroepen I en II

3.3.1. samenvatting van de tussentijdse evaluatie van het verloop van de interventie

evaluatieverslag verloop interventie op het leerplein:

Zowel de onderwijsassistent als de KWT-docenten is tussentijds de vraag gesteld: hoe is er naar jouw mening door de (participerende) leerlingen gewerkt en waren er inhoudelijk vragen over het programma van de leerlingen? Tijdens de vijf sessies was de onderwijsassistent de meeste tijd aanwezig op het leerplein. De docenten liepen wel af en toe over het leerplein, met name om hun “eigen” leerlingen te controleren of te helpen, maar waren veelal in de klaslokalen bij de leerlingen die niet op het leerplein aan het werk waren.

De onderwijsassistent gaf tijdens de tussentijdse evaluatie aan dat de leerlingen van onderzoeksgroep I voor zover hij dit kon zien steeds doorgewerkt hadden aan het programma. Zij werden af en toe afgeleid door andere leerlingen die met ze kwamen praten of storend gedrag op het leerplein vertoonden. Geen van de vijf keren hebben de participerende leerlingen inhoudelijke vragen over het programma aan hem gesteld.

In het algemeen hadden de KWT-docenten weinig zicht op het groepje leerlingen in dat gedeelte van het leerplein, omdat zij tegelijkertijd met hun eigen klas bezig waren en ook veel in het aangrenzende klaslokaal aan het werk waren. Zij konden dan ook weinig of geen uitspraken doen over hoe de leerlingen van onderzoeksgroep I aan het interventieprogramma gewerkt hadden. Aan hen zijn gedurende de vijf sessies ook geen inhoudelijke vragen over het computerprogramma gesteld door de participerende leerlingen.

evaluatieverslag verloop interventie in de aparte ruimte onder toezicht:

Gedurende de vijf sessies heeft een docent (Engels) toezicht gehouden tijdens het zelfstandig werken aan het interventieprogramma “Tekstbegrip Nederlands” door de

leerlingen van onderzoeksgroep II. De docent heeft zich beperkt tot procesgerichte feedback, d.w.z. de orde gehouden en soms een vraag gesteld als “gaat het goed?”, of een opmerking gemaakt als “wat zit je goed te werken”. De docent heeft zich niet uit eigen beweging met de inhoud van het programma bemoeid. De leerlingen konden haar, als zij dit wilden, wel vragen stellen.

De docent geeft in de tussentijdse evaluatie aan dat de leerlingen steeds goed doorgewerkt hebben en geconcentreerd aan het werk waren. Een enkele maal stelde een leerling haar een inhoudelijke vraag over het programma (bijv. *“is dit ook een “voorbeeld”- woord?”*). In het algemeen leken de leerlingen goed zelfstandig aan het programma te kunnen werken.

Tijdens het werken aan het interventieprogramma was het zo goed als stil in de ruimte, de leerlingen waren intensief aan het werk en de sfeer was rustig.

3.3.2. Evaluatie van de interventie door de onderzoeksgroepen I en II

Middels een evaluatieve vragenlijst die is afgenomen bij onderzoeksgroep I en II is gemeten hoe de participanten van beide onderzoeksgroepen het werken met het computerprogramma “Tekstbegrip Nederlands” hebben ervaren. (Tabel 6)

Hoe vond je het werken met het programma?

Op de vraag hoe de leerlingen het werken met het programma “Tekstbegrip Nederlands” hadden ervaren, antwoordden alle leerlingen van onderzoeksgroep I “gaat wel”.

Van onderzoeksgroep II antwoordden 40% dat ze het werken met het programma *“leuk”* hadden gevonden, 60% antwoordde op deze vraag *“gaat wel”*.

Denk je dat je tekstbegrip verbeterd is?

Op de vraag of de participerende leerlingen vonden dat hun tekstbegrip verbeterd was, antwoordde 40% van de leerlingen uit onderzoeksgroep I met “ja”, van onderzoeksgroep II antwoordde 80% met “ja”. Van onderzoeksgroep I wist 60% niet of het tekstbegrip verbeterd was, van onderzoeksgroep II wist 20% dat niet.

Heb je je goed kunnen concentreren tijdens het werken met het programma?

80% van onderzoeksgroep I geeft aan zich “soms niet” goed te hebben kunnen concentreren tijdens het werken met het programma, 20% geeft aan zich “slecht” te hebben kunnen concentreren tijdens het werken met het programma.

Van onderzoeksgroep II geeft 80% aan zich goed te hebben kunnen concentreren tijdens het werken met het programma, terwijl 20% aangeeft zich “soms niet” te hebben kunnen concentreren.

Had je nog vragen tijdens het werken met het programma?

Tenslotte geeft 60% van onderzoeksgroep I aan geen vragen te hebben gehad over het programma, van onderzoeksgroep II is dit 40%. Van onderzoeksgroep I had 40% “een aantal” vragen, van onderzoeksgroep II was dit 60%.

	Groep I (KWT)			Groep II (aparte ruimte)		
	leuk	gaat wel	niet leuk	leuk	gaat wel	niet leuk
Hoe vond je het om met het programma tekstbegrip Nederlands op de computer te werken?		100%		40%	60%	
	Ja	weet niet	Nee	Ja	weet niet	Nee
Vind je zelf dat je tekst begrip verbeterd is door het het werken met het programma?	40%	60%		80%	20%	
	goed	soms niet	slecht	goed	soms niet	Slecht
Kon je jezelf goed concentreren op het werken met het programma?		80%	20%	80%	20%	
	Nee	een aantal	veel	Nee	een aantal	Veel
Heb je vragen gehad over de werking van het computerprogramma?	60%	40%		40%	60%	

Tabel 6 : evaluatie van de interventie door de leerlingen

4. Discussie met conclusies

Aan dit praktijkonderzoek lagen drie onderzoeksvragen ten grondslag, elk met een aantal deelvragen. In dit hoofdstuk zal elk van die vragen beantwoord worden. Met het onderzoek werd beoogd de effectiviteit van de interventie “Tekstbegrip Nederlands” te onderzoeken, waarbij als variabele werd onderzocht in hoeverre het werken met het programma in een aparte ruimte met toezicht van een docent of onderwijs meer effect zou opleveren. Ook is onderzocht hoeverre er door de docenten en door de leerlingen een merkbare verbetering in het tekstbegrip van de participerende leerlingen wordt geconstateerd na de interventie. Tenslotte is geëvalueerd hoe onderzoeksgroepen I en II het werken met het programma “Tekstbegrip Nederlands”, zowel op het leerplein als in een aparte ruimte, hebben ervaren.

4.1. Effectiviteit van het interventieprogramma “Tekstbegrip Nederlands”.

Uit de scores van de Diatekst B toetsing van alle onderzoeksgroepen blijkt dat het interventieprogramma effectief is: van leerlingen van onderzoeksgroepen I en II is het niveau van tekstbegrip meer verbeterd dan van de leerlingen van onderzoeksgroep III (de controlegroep), die geen interventie hebben ondergaan (onderzoeksgroep I: 12,2 DLE, onderzoeksgroep II: 11 DLE en onderzoeksgroep III: 7,5 DLE). Desalniettemin is het niveau van tekstbegrip ook bij de leerlingen van onderzoeksgroep III verbeterd: dit heeft wellicht te maken met het feit dat er bijna vijf maanden zit tussen de afname van Diatekst A en Diatekst B. In deze periode hebben alle leerlingen tevens de reguliere lessen van alle schoolvakken genoten. Tekstbegrip blijkt een belangrijk onderdeel te zijn van alle schoolvakken: de docenten geven aan dat tekstbegrip van aanzienlijk belang is bij de lesmethoden (80%), het huiswerk (75%) en de toetsen (75%). Dit verklaart waarom het tekstbegrip van alle participerende leerlingen in meer of mindere mate verbeterd is.

Een andere verklaring van de algehele verbetering van het tekstbegrip van alle drie de onderzoeksgroepen kan zijn dat binnen het vmbo-team vooral taakgestuurd onderwijs wordt gegeven. Dit zou het onderzoek van Van Gorp en Linsen (1996) onderschrijven dat vooral een taakgestuurde aanpak met meer motiverende leestaken effectiever is voor het verbeteren van het tekstbegrip is dan het specifiek oefenen in leesstrategieën.

4.1.1. Verschil in effectiviteit van de interventie tussen onderzoeksgroep I en onderzoeksgroep II

Uit het onderzoek blijkt dat het niveau van tekstbegrip van beide groepen leerlingen bijna evenredig verbeterd is, opvallend daarbij is dat de leerlingen die op het leerplein tijdens KWT hebben gewerkt aan het programma zelfs enigszins hoger scoren (gemiddeld 1,2 DLE). Het werken aan het interventieprogramma tijdens KWT op het drukke leerplein of in een aparte ruimte met toezicht is door de leerlingen wel verschillend ervaren: de leerlingen die in de aparte ruimte onder toezicht werkten, vonden het werken met het programma leuker dan de leerlingen van het leerplein: 40% vond het werken met het programma leuk, 60% was meer gematigd over het werken met het programma. Van de leerlingen op het leerplein gaf geen één aan het werken met het programma leuk gevonden te hebben: de antwoorden varieerden van *gaat wel* (60%) tot *niet leuk* (40%). Dit zou kunnen worden verklaard door het vrijwel ontbreken van aandacht/feedback tijdens het werken op het leerplein in tegenstelling tot de procesgerichte feedback van de docent/onderwijsassistent op het leerplein. De door Lensink (2009) genoemde kenmerken van de vmbo-leerling, met name de behoefte aan extra persoonlijke ondersteuning bij metacognitieve vaardigheden, korte instructiemomenten, het aanreiken van gedragsregels en het zorg dragen voor rust, toezicht en controle sluiten hier bij aan.

4.2. Constatering verbetering tekstbegrip volgens docenten en leerlingen

Onderzocht is in hoeverre er een merkbare verbetering wordt geconstateerd in het tekstbegrip van de participerende leerlingen na de interventie.

4.2.1. Constatering verbetering tekstbegrip volgens de docenten

Aan de docenten is voor en na de interventie gevraagd op een vijfpuntsschaal een beoordeling te geven (van – tot ++) van het tekstbegrip van de aan het onderzoek participerende leerlingen.

Opmerkelijk is dat de docenten per onderzoeksgroep gemiddeld slechts een kleine verbetering in het tekstbegrip constateren voor en na de interventie.

Vanuit de literatuur zou dit verschijnsel op verschillende manieren verklaard kunnen worden. De vraag is in hoeverre de leerlingen hetgeen ze geleerd hebben tijdens het werken met het programma “Tekstbegrip Nederlands” ook in de dagelijkse schoolpraktijk kunnen toepassen. Dit komt overeen met hetgeen Vernooy (2010) stelt in zijn onderzoek dat het juist wenselijk is om aanvullend op de groepsinstructie in de klas, zwakke lezers in kleine groepjes van 3-6 kinderen *dezelfde methode* te laten gebruiken, maar dan wel intensiever dan voor de “gewone” lezers. Ook Van der Leij (2003) stelt dat het wel van belang is te instrueren in en te

oefenen met strategiegerichte methodieken (zoals dat in de interventie gebeurd is), maar dat zwakke lezers deze strategieën vervolgens niet spontaan toepassen. Met andere woorden: zwakke lezers komen er niet op om de geleerde begripsstrategieën te gebruiken en hebben in de dagelijkse schoolpraktijk ook gefaseerde begeleiding van hun leergedrag nodig.

De veronderstelling dat de leerlingen moeite hebben het geleerde in het op zich staande remediërende interventieprogramma toe te passen in de dagelijkse schoolpraktijk zou kunnen pleiten voor het opzetten en voeren van een integraal (school) leesbeleid naast remedial teaching en Nederlands, waarbij de leesdeskundigheid van alle leraren vergroot zou moeten worden (Vernooy, 2003). Uit de resultaten blijkt dat de docenten zelf hiervan voorstander zijn: zij opperen hiertoe desgevraagd allerlei integrale afspraken, zoals het door de leerlingen laten bijhouden van een woordendossier van alle moeilijke woorden bij alle vakken, het door alle docenten stimuleren van lezen, meer aandacht voor tekstbegrip bij alle vakken en het ontwikkelen van (integrale) materialen ter ondersteuning van de bevordering van het tekstbegrip.

Ten tweede zou hier sprake kunnen zijn van kwaliteitsproblemen. Vernooy (2003) schrijft het grootste deel van de leesproblemen toe aan het werken met kwalitatief mindere onderwijsmethoden of het geven van kwalitatief mindere of onvoldoende instructie. Nader onderzocht zou kunnen worden of de kwaliteit van de instructie of de gehanteerde lesmethoden verbetering behoeven.

4.2.2. Constatering verbetering tekstbegrip participerende leerlingen

Hoewel het tekstbegrip van beide onderzoeksgroepen gemiddeld bijna evenredig is verbeterd, geeft 80% van onderzoeksgroep II aan dat zij denken dat hun tekstbegrip verbeterd is, terwijl van onderzoeksgroep I maar 40% denkt dat hun tekstbegrip verbeterd is. Het is mogelijk dat er een samenhang bestaat tussen de meer persoonlijke, procesgerichte feedback van de docent in de aparte ruimte en het vertrouwen in de eigen leerprestaties van de leerlingen. Ook dit zou de kenmerken van de vmbo-leerling, zoals geformuleerd door Lensink (2009) onderschrijven, met name de behoefte aan extra persoonlijke ondersteuning, en de behoefte aan rust, toezicht en controle tijdens het werk. Hoewel de leerresultaten tussen onderzoeksgroep I en onderzoeksgroep II in dit onderzoek vrijwel evenredig blijken, lijkt de rustige leeromgeving met toezicht meer zelfvertrouwen bij de participerende leerlingen op te roepen. Onderzocht zou kunnen worden welk effect dit verworven zelfvertrouwen op de langere termijn op de leerprestaties van de leerlingen heeft. Uit het onderzoek van Guthrie et al (2004) blijkt immers dat leerlingen die onzeker zijn over de eigen leesvaardigheid, vaak minder gemotiveerd zijn om te lezen. Als de motivatie en het zelfvertrouwen groter wordt, zal de leerling ook meer gestimuleerd zijn om het eigen tekstbegrip verder te ontwikkelen.

4.3. Evaluatie door de leerlingen van het werken met het interventieprogramma, zowel op het leerplein als in de aparte ruimte met toezicht

De participerende leerlingen van onderzoeksgroep I en II hebben middels een evaluatieve vragenlijst aangegeven hoe zij het werken met het interventieprogramma hebben ervaren.

Uit de antwoorden blijkt dat de leerlingen die in de aparte ruimte onder toezicht hebben gewerkt aan het programma en af en toe procesgerichte feedback kregen het werken met het programma leuker vonden, dan de leerlingen die op het leerplein tijdens KWT aan het programma hebben gewerkt zonder specifiek toezicht. 40% van de leerlingen in de aparte ruimte vonden het werken met het programma “leuk”, terwijl geen van de leerlingen van het leerplein het werken met het programma “leuk” vond: 100% van deze groep antwoordde: “gaat wel”. Van de groep in de aparte ruimte was dit 60%.

80% van de leerlingen uit onderzoeksgroep II geven aan zich goed te hebben kunnen concentreren, 20% kon dat soms niet. Van onderzoeksgroep I kon 80% zich soms niet concentreren en 20% kon zich slecht concentreren.

Geconcludeerd zou kunnen worden dat de leerlingen het werken in een aparte ruimte met een toezichthoudende docent, die af en toe procesgerichte feedback geeft prettiger vinden dan het werken op het drukke leerplein tijdens KWT. Hoewel in het onderzoek van Sol, Stokking en Vermunt (2009) er van uitgegaan wordt dat positieve feedback en bevestiging de acceptatie van feedback kan bevorderen, blijkt dit niet uit de resultaten van de interventie van beide onderzoeksgroepen: de leerlingen van beide groepen hebben gemiddeld bijna evenredig beter gescoord op tekstbegrip bij de tweede Diatekst toetsing. Wél kan geconcludeerd worden uit dit onderzoek dat de leerlingen behoefte lijken te hebben aan persoonlijke feedback en rust, toezicht en controle tijdens het werken (Lensink, 2009) en daardoor het werken met het programma ook als prettiger/leuker ervaren.

4.4. Kanttekeningen

Bij dit onderzoek kunnen de volgende kanttekeningen geplaatst worden.

De eerste Diatekst afname vond bij alle drie de vmbo-t brugklassen plaats buiten dit onderzoek. Niet helemaal meer na te gaan is onder welke omstandigheden dit gebeurd is. De tweede Diatekst afname, na de interventie, vond uitsluitend plaats onder de participerende leerlingen in een aparte ruimte onder toezicht. Wellicht hebben de leerlingen zich de tweede maal veel beter kunnen concentreren, waardoor zij beter gescoord hebben.

Voorts is de Diatekst toetsing een momentopname: een leerling kan een slechte dag hebben, zich minder goed kunnen concentreren, etc.

Het onderzoek is slechts binnen dit schooljaar uitgevoerd en onder een kleine groep leerlingen.

4.5. Aanbevelingen

Op basis van de conclusies van dit onderzoek is aan te bevelen het inzetten van het interventieprogramma “Tekstbegrip Nederlands” te continueren, om de leerlingen te instrueren over en te laten oefenen met de benodigde deelvaardigheden op het gebied van tekstbegrip. Hoewel de verbetering van het tekstbegrip na de interventie zowel op het leerplein als in de aparte ruimte met toezicht nagenoeg gelijk is, wordt het werken in de aparte ruimte met procesgerichte feedback door de leerlingen zelf als prettiger en als effectiever ervaren. Hierdoor lijkt derhalve het zelfvertrouwen van de leerlingen te worden vergroot en daarmee de intrinsieke motivatie van de leerling om te werken aan verbetering van het eigen tekstbegrip. Dit leidt er toe tevens aan te bevelen om het werken met het interventieprogramma te doen plaatsvinden in een rustige ruimte onder toezicht van een docent of onderwijsassistent die waar nodig procesgerichte feedback geeft. Om het geleerde vervolgens toe te kunnen passen in de dagelijkse schoolpraktijk, is het aan te bevelen een integraal leesbeleid binnen alle vakken van het vmbo-t te voeren, waarin de suggesties voor een dergelijke integraal leesbeleid van de aan dit onderzoek participerende docenten meegenomen zouden kunnen worden. Het verdient aanbeveling om hiertoe een werkgroep in te stellen.

5. Referenties

Literatuur:

Guthrie, J.T., A. Wigfield & K. C. Perecevich. (2004). *Motivating reading comprehension. Concept-oriented reading instruction*. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates Inc., Publishers.

Leij, A. van der (2003). *Leesproblemen en dyslexie. Beschrijving, verklaring en aanpak*. Rotterdam: Lemniscaat

Lensink, P. (2009). *Fysieke leeromgevingen in het VMBO : onderzoek naar de inrichting van fysieke leeromgevingen met ICT, geschikt voor leerlingen en docenten in de bovenbouw van het VMBO* Student Theses, Universiteit van Twente. Enschede: Universiteit van Twente.

Olijkan, E. (2007). *Lezen in het vmbo; vmbo: organisatie, vernieuwing en leesonderwijs*. Amsterdam: Stichting lezen. (P. 11-30)

Sol, Y, K. Stokking en J. Vermunt (2009). *Mondelinge feedback bij het werken aan een taak: docentgedrag, docentcognities en leerlingpercepties*. Paper voor de Onderwijs Research Dagen op 27-29 mei 2009 te Leuven

Artikelen in vakbladen:

Gorp, K. van en B. Linsen (1996). *Lezen: dat doe je 'gewoon'* Een taakgerichte aanpak 'lezen'. VNO 25e jaargang, nummer 5, mei-juni 1996.

Artikelen op internet:

Gorp, K. van & B. Linsen (1996). *Lezen: dat doe je 'gewoon'* Een taakgerichte aanpak 'lezen'. Verkregen op 21 jan 2011 bij http://cteno.be/downloads/publicaties/vangorp_linsen_1996_lezen_dat_doe_je_gewoon.pdf

Simons, R.J. *Zelfstandig kunnen leren* verkregen op 21 jan 2011 bij <http://igitur-archive.library.uu.nl/ivlos/2005-0622-190926/5838.pdf>

Vernooy, Dr.K.. *Als leerlingen in het v.o. niet goed lezen*. Verkregen op 21 jan 2011 bij <http://cms.glictonline.nl/users/eduniek/docs/VO/als-leerlingen-in-het-v-website.pdf>

Vernooy, Dr.K. *Knelpunten in het nederlandse leesonderwijs nader bekeken*. Verkregen op 21 jan 2011 bij www.swv-valkenswaard.nl/documenten/Het%20Nederlandse%20leesonderwijs.doc

Vernooy, Dr.K. (2007). *De meeste leesproblemen zijn kwaliteitsproblemen*. Verkregen op 21 jan 2011 bij <http://www.saboso.nl/resources/uploads/users/global/File/zorg-rt/Praktijkgids.pdf>

6. Bijlagen

Bijlage 1: Start vragenlijst leerlingen: *leesmotivatie en beoordeling eigen tekstbegrip en leesvaardigheid*

Bijlage 2: Start vragenlijst docenten: *belang van tekstbegrip en beoordeling van het tekstbegrip van de participerende leerlingen*

Bijlage 3: Evaluatieve vragenlijst leerlingen: *evaluatie door de leerlingen van het werken met het interventieprogramma "Tekstbegrip Nederlands"*

Bijlage 4: Evaluatieve vragenlijst docenten: *beoordeling van het niveau van tekstbegrip van de participerende leerlingen na de interventie*

Bijlage 1**Start Vragenlijst leerlingen***(leesmotivatie en beoordeling eigen tekstbegrip en leesvaardigheid)***Beste leerling,**

Ik ben bezig met een onderzoek naar het begijpend lezen van vmbo brugklasleerlingen en hoe leerlingen die daar moeite mee hebben het best geholpen kunnen worden.

Zou je onderstaande vragen willen beantwoorden? Daarmee lever je een goede bijdrage aan het onderzoek! Alvast heel erg bedankt!

Naam: Klas:

1. Lees je graag?

heel graag	graag	Soms	Niet graag	Niet
heel vaak	vaak	soms	Bijna nooit	nooit

2. lees je ook in je vrije tijd?

3. Wat lees je dan?

.....

.....

.....

4. Hoeveel moeite heb je met het lezen van woorden?

5. Hoeveel moeite heb je met het lezen van zinnen?

6. Hoeveel moeite heb je met het lezen van een heel stuk tekst?

Heel veel	veel	soms	weinig	Heel weinig

7 Hoeveel moeite heb je met het begrijpen van –

een korte tekst (zoals bijv. in de tv-gids? Of een stukje in een jongeren tijdschrift?

Heel veel	veel	soms	weinig	Heel weinig
Heel veel	veel	soms	weinig	Heel weinig

8 Hoeveel moeite heb je met het begrijpen van een langere tekst (zoals bijv. in een jeugdboek)

9 Hoeveel moeite heb je met het begrijpen van een leertekst (zoals bijv. in het biologieboek, of het geschiedenisboek)

10 Heb je zelf een idee wat je zou kunnen helpen om beter te kunnen gaan lezen ?

.....

.....

.....

11 Denk je dat het werken aan het computerprogramma “tekstbegrip Nederlands” je zal helpen beter te gaan lezen/teksten beter te gaan begrijpen?

12 Lijkt het je leuk om één keer in de week met het computerprogramma “tekstbegrip Nederlands” te gaan werken?

Ja	Weet niet	Nee

Bijlage 2**Start Vragenlijst t.b.v. docenten**

(belang van tekstbegrip en beoordeling van het tekstbegrip van de participerende leerlingen)

Beste collega,

In het kader van een onderzoek naar de effectiviteit van de gebruikte methode voor verbetering van tekstbegrip bij vmbo-leerlingen, zou ik je graag een aantal vragen willen voorleggen. Bij voorbaat hartelijk dank voor je bijdrage aan het onderzoek!

Docent:..... Vak:.....

1. Kun je globaal inschatten bij hoeveel procent van de gebruikte methode binnen jouw vak er een beroep wordt gedaan op het tekstbegrip van de leerlingen? *(graag een cirkeltje om het geschatte percentage, indien anders dan genoemde getallen, dan graag zelf het geschatte percentage met een getal op de lijn aangeven)*

0%.....50%.....100%

2. Kun je globaal inschatten bij hoeveel procent van het huiswerk van jouw vak er een beroep wordt gedaan op het tekstbegrip van de leerlingen? *(graag een cirkeltje om het geschatte percentage, indien anders dan genoemde getallen, dan graag zelf het geschatte percentage met een getal op de lijn aangeven)*

0%.....50%.....100%

3. Kun je globaal inschatten bij hoeveel procent van de toetsen van jouw vak er een beroep wordt gedaan op het tekstbegrip van de leerlingen? *(graag een cirkeltje om het geschatte percentage, indien anders dan genoemde getallen, dan graag zelf het geschatte percentage met een getal op de lijn aangeven)*

0%.....50%.....100%

4. Kun je dit nader toelichten?

.....

.....

.....

5. Hoe beoordeel je het tekstbegrip van:

[illegible]

(naam leerling)

(naam leerling)

(naam leerling)

(naam leerling)

(naam leerling)

(naam leerling)

(naam leerling)

(naam leerling)

(naam leerling)

(naam leerling)

(naam leerling)

6. Wat is je verwachting over de effectiviteit van het interventieprogramma “Tekstbegrip Nederlands” *(mondelinge uitleg van programma door onderzoekster)*

.....

.....

.....

7. Moet er naar jouw mening iets aan het tekstbegrip van de vmbo-t leerlingen gedaan worden?

Ja/nee (*doorhalen wat niet van toepassing is*)

8. Indien met “ja” beantwoord: wat zijn je ideeën over mogelijke verbetering van het tekstbegrip van de vmbo-t leerlingen?

.....
.....
.....
.....
.....
.....

Hartelijk bedankt voor je medewerking!

Mieke van Berkel

Bijlage 3**Evaluatieve Vragenlijst t.b.v. leerlingen:**

(evaluatie door de leerlingen van het werken met het interventieprogramma "Tekstbegrip Nederlands")

Naam leerling:

Beste leerling,

Zou je je onderstaande vragen willen beantwoorden over het werken met het programma "Tekstbegrip Nederlands"?

	leuk	Gaat wel	Niet leuk
<i>Hoe vond je het om met het programma Tekstbegrip Nederlands op de computer te werken?</i>			

	<i>Ja!</i>	<i>Weet ik niet</i>	<i>Nee</i>
<i>Vind je zelf dat je tekstbegrip verbeterd is door het werken met het programma?</i>			

	<i>goed</i>	<i>Werd soms afgeleid</i>	<i>Slecht</i>
<i>Kon je jezelf goed concentreren op het werken met het programma?</i>			

	<i>Nee</i>	<i>Een paar</i>	<i>Veel</i>
<i>Heb je vragen gehad over de werking van het computerprogramma?</i>			

Bijlage 4

Evaluatieve Vragenlijst t.b.v. docenten

(beoordeling van het tekstbegrip van de participerende leerlingen na de interventie)

Beste collega,

Mag ik je nogmaals een paar vragen voorleggen in het kader van mijn onderzoek naar tekstbegrip bij vmbo-leerlingen? Alvast bedankt!

Docent:.....

Vak:.....

De leerlingen hebben de afgelopen tijd gewerkt met het programma tekstbegrip Nederlands. Kun je in de onderstaande tabel de leerlingen scoren zodat ik deze gegevens mee kan nemen in het onderzoek

(naam leerling)

(naam leerling)

(naam leerling)

(naam leerling)

(naam leerling)

(naam leerling)

(naam leerling)

(naam leerling)

(naam leerling)

(naam leerling)

(naam leerling)

(naam leerling)

(naam leerling)

(naam leerling)

(naam leerling)

(naam leerling)

[illegible]

(naam leerling)

(naam leerling)

(naam leerling)

(naam leerling)

(naam leerling)
